

Univerza v Ljubljani
Medicinska fakulteta
Katedra za družinsko medicino

SPORAZUMEVANJE

Navodila za vaje in seminar

Osma, dopolnjena in popravljena izdaja

Študijsko leto 2017/2018

Ljubljana, julij 2017

SPORAZUMEVANJE

UČNO GRADIVO – NAVODILA ZA VAJE IN SEMINAR

8. dopolnjena in popravljena izdaja

Urednica: Marija Petek Šter

Avtorji: Marija Petek Šter, Igor Švab, Davorina Petek

Izdalo: Združenje zdravnikov družinske medicine

Copyright © Združenje zdravnikov družinske medicine – 2017

Vse pravice pridržane.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

614.253(075.8)(076)(0.034.2)
316.772.4:614.253(075.8)(076)(0.034.2)

PETEK Šter, Marija

Sporazumevanje. Navodila za vaje in seminar [Elektronski vir] : študijsko leto 2017/2018 / [avtorji Marija Petek Šter, Igor Švab, Davorina Petek]. - 8., dopolnjena in popravljena izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Združenje zdravnikov družinske medicine, 2017

Način dostopa (URL): <http://www.mf.uni-lj.si/kdm/dodiplomski-pouk>

ISBN 978-961-6526-77-7 (pdf)
1. Gl. stv. nasl. 2. Švab, Igor 3. Petek, Davorina
291179520

Kazalo

Predgovor k osmi, dopolnjeni in popravljani izdaji	4
Učitelji in sodelavci pri predmetu sporazumevanje	5
Mentorji:	5
Seznam mentorjev boste našli v spletni učilnici pod rubriko mentorji, lahko pa se dogovorite tudi z zdravniki, ki še niso na seznamu mentorjev, a se z njimi dogovorite za opravljanje vaj!	5
Pomembni kontakti	5
Pouk sporazumevanja – namen, cilji in metode	6
Namen pouka:	6
Cilji:	6
Metode:	6
Študijske obveznosti in pravila obnašanja	6
Opis in organizacija predmeta	7
1. Teoretične osnove sporazumevanja	7
2. Plenarni seminar	8
3. Vaje v sporazumevanju	8
4. Terensko praktično delo	8
5. Priprava seminarja	10
6. Opazovanje sporazumevanja v ambulanti	10
7. Zaključni seminar z ocenjevanjem praktičnega dela pouka	11
8. Ocenjevanje teoretičnega dela pouka – “pisni kolokvij”	12
9. Prijava na izpit in končna ocena pri predmetu »Sporazumevanje«	12
Obvezna literatura:	13
Dodatna literatura:	13
Priloge:	14
PRILOGA 1: Osnutek protokola za pogovor s starostnikom	14
PRILOGA 2: Navodila za pripravo seminarja	15
PRILOGA 3: Obrazec za opazovanje v ambulanti	16
PRILOGA 4: Povzetek opazovanja v ambulanti	17
PRILOGA 5: Evidenčni list	18
PRILOGA 6: Opazovanje sporazumevanja v domu starejših občanov	19
PRILOGA 7: Prisotnost študenta v ambulanti	21

Predgovor k osmi, dopolnjeni in popravljani izdaji

Kakovostna obravnava bolnika od zdravnika poleg kliničnega znanja, zahteva tudi sposobnost sporazumevanja z bolnikom, ki pripomore k vzpostavitvi dobrega odnosa med bolnikom in zdravnikom, ki je ključen za uspeh zdravljenja.

Zgodnji stik z bolnikom lahko pomaga pri oblikovanju sočutnega in odgovornega človeka in študentu daje vpogled v poklic zdravnika ter predstavlja spodbudo za študij medicine.

Namen predmeta Sporazumevanje je naučiti študenta osnov medicinske psihologije, ga naučiti osnovnih pravil sporazumevanja z zdravim človekom in bolnikom ter pravil, ki veljajo za sporazumevanje v skupini ter študentom pomagati razumeti in privzeti, da so dobri medsebojni odnosi med bolnikom in zdravnikom ter med sodelavci poleg ustreznega kliničnega znanja in veščin ključni za uspešno obravnavo bolnika.

Pri pripravi in izvedbi pouka pri predmetu »Sporazumevanje« sodelujeta Katedra za psihiatrijo in Katedra za družinsko medicino. Uporabljene različne sodobne metode poučevanja, ki študenta postavijo v aktivno vlogo in mu omogočijo, da pridobljeno znanje in veščine tudi zna uporabiti v praksi.

Priročnik za vaje in seminar je napisan z namenom, da vam olajša opravljanje študijskih obveznosti. V njem so na kratko opisani cilji in vsebina pouka, organizacija predmeta ter kratka navodila za opravljanje zahtevanih nalog. Na koncu je opisan tudi način preverjanja vašega znanja in veščin.

Teoretično ozadje, ki ga potrebujete, da boste lahko aktivno sodelovali pri vajah in seminarju pa najdete v priročniku »Izbrana poglavja iz sporazumevanja«, ki predstavlja temeljno učno gradivo za praktični del pouka.

Trudili se bomo da bomo izpolniti vaša pričakovanja in si prizadevali za visok nivo kakovosti pouka, saj želimo si, da bi izkušnje, pridobljene pri predmetu »Sporazumevanje« pripomogle k vašemu osebnemu zorenju in strokovnemu razvoju.

Ljubljana, julij 2017

Marija Petek Šter

Učitelji in sodelavci pri predmetu sporazumevanje

Učitelji in asistenti: prof. dr. Bojan Zalar, prof. dr. Marija Petek Šter, prof.dr. Davorina Petek, asist. mag. Eva Cedilnik Gorup, asist. Vesna Homar, , doc. dr. Janez Rifel, prof. dr. Danica Rotar Pavlič, prof. dr. Marko Kolšek, asist. dr. Aleksander Stepanović, asist. dr. Nena Kopčavar Guček, asist. dr. Anja Černe, prof. dr. Borut Škodlar, prof.dr. Maja Rus Makovec, asist. Barbara Jemec Zalar, asist. Vid Vodušek, asist. Ivna Bulić Vidnjevič, asist. Polona Vidič Hudobivnik, asist. mag. Alenka Simonič

Mentorji:

Seznam mentorjev boste našli v spletni učilnici pod rubriko mentorji, lahko pa se dogovorite tudi z zdravniki, ki še niso na seznamu mentorjev, a se z njimi dogovorite za opravljanje vaj!

Pomembni kontakti

Tajnica Katedre za družinsko medicino: gospa Lea Vilman (tel. 01 438 69 15, [e-mail: kdrmed@mf.uni-lj.si](mailto:kdrmed@mf.uni-lj.si))

Tajnica Katedre za psihiatrijo: gospa Lili Sinček (tel. 01 5872 409, e-mail: lili.sincek@psih-klinika.si)

Prijava na pisni kolokvij: student@psih-klinika.si

Gradiva in obvestila: Najdete v spletni učilnici predmeta »Sporazumevanje«: <https://pouk.mf.uni-lj.si/mf/course/view.php?id=> ter na spletni strani katedre za družinsko medicino: <http://www.mf.uni-lj.si/kdm/dodiplomski-pouk>

Pouk sporazumevanja – namen, cilji in metode

Namen pouka:

Je študente medicine in dentalne medicine naučiti razumeti vlogo sporazumevanja kot pomembnega dela obravnave bolnika, ga naučiti osnovnih načel sporazumevanja z zdravim človekom in bolnikom ter mu omogočiti, da se zaveda pomena vzpostavitve dobrega odnosa z bolnikom in kolegi.

Cilji:

- Naučiti študenta osnov medicinske psihologije
- Naučiti študenta osnovnih pravil sporazumevanja z zdravim človekom in bolnikom
- Naučiti študenta sporazumevanja v skupini
- Razumeti pomen dobrih medsebojnih odnosov med bolnikom in zdravnikom ter med sodelavci

Metode:

1. Predavanja
2. Seminar
3. Delo v skupinah z igranjem vlog
4. Terensko delo
5. Priprava seminarske naloge
6. Opazovanje v ambulantni
7. Razprava v skupini in podajanje povratne informacije

Študijske obveznosti in pravila obnašanja

Študent mora pri predmetu opraviti naslednje študijske obveznosti:

1. Se udeležiti vseh predavanj
2. Opraviti teoretični kolokvij (pisni del izpita)
3. Se udeležiti uvodnih vaj
4. Se udeležiti plenarnega seminarja pred obiskom v domu starejših občanov
5. Opraviti pogovor s starostnikom v domu starejših občanov
6. En delovni dan (vsaj 8 ur) opazovati delo in sporazumevanje v ambulantni in izpolniti obrazce za opazovanje v ambulantni
7. Pripraviti seminar o obisku in pogovoru s starostnikom v domu starejših občanov
8. Predstaviti seminar o obisku v domu starejših občanov
9. Oddati obrazce za opazovanje v ambulantni in napisati povzetek ugotovitev o opazovanju v ambulantni

Udeležba na vajah in seminarju je obvezna in se preverja. Prisotnost na vajah in seminarjih se preverja in potrjuje s podpisom v evidenčnem listu (priloga 5). Evidenčni list (priloga 5) s podpisi mora študent predložiti pred vpisom ocene v indeks.

V primeru opravičljivih razlogov je mogoče opraviti vaje v drugi skupini študentov, po predhodno podani pisni prošnji, ki jo morajo študenti poslati po elektronski pošti: kdrmed@mf.uni-lj.si. Prošnje je treba poslati vsaj štirinajst dni pred predvidenim terminom vaj oziroma takoj, ko do nepredvidene situacije (npr. bolezen) pride. Prošnjo bo obravnaval pedagoški kolegij Katedre za družinsko medicino. Odgovor boste pravočasno prejeli po elektronski pošti.

Opis in organizacija predmeta

1. Teoretične osnove sporazumevanja

Prvi sklop predstavljajo predavanja iz osnov medicinske psihologije in navodila za praktično delo. Na predavanjih so obravnavane naslednje teme:

- Opredelitev sporazumevanja
- Osnove sporazumevanja
- Modeli sporazumevanja
- Zdravstveni modeli sporazumevanja
- Empatija, nadzor, zaupanje, razkritje
- Izražanje jeze
- Sporazumevanje s položaja moči
- Odnos do bolnika
- Odnos do sodelavcev
- Odnos do družine bolnika
- Odnos bolnika do družine
- Pomen nebesednega sporazumevanja, narava in dimenzije
- Intervju, faze sporazumevanja in tehnike
- Sporazumevanje v majhnih skupinah
- Opredelitev nesoglasij, narava in pristop
- Sporazumevanje za reševanje nesoglasij
- Posredovanje slabih novic
- Pisni pristanek, komunikacijska iztočnica
- Pravičnost in resnica
- Etične odločitve
- Sporazumevanje z osebo iz drugega kulturnega okolja
- Elementi sporazumevanje z osebo iz drugega kulturnega okolja
- Mediji in zaupanje
- Sporazumevanje v ogrožajočih situacijah
- Odnos do telesa (dotik, ugodje, bolečina)
- Sporazumevanje v posebnih okoliščinah (akutne okoliščine, otroci, starostniki)
- Pridobivanje informacij
- Podajanje informacij
- Aktivno poslušanje

2. Plenarni seminar

Plenarni seminar poteka za celoten letnik študentov v času, ki je namenjen prvim predavanjem. Namen plenarnega seminarja je seznaitvev študentov s pomenom sporazumevanja za delo zdravnika ter predstavitev predmeta in zadolžitvev, ki jih morajo študenti opraviti.

V sklopu plenarnega seminarja študenti prejmejo potrebno teoretično znanje za obisk starostnika v domu starejših občanov (DSO) ter se seznaitijo z etičnimi načeli, ki veljajo za delo z bolniki.

3. Vaje v sporazumevanju

Študentje medicine in dentalne medicine so razdeljeni v skupine po 12-15 študentov (razdelitev v skupine je določena s strani fakultete). Vsaka skupina ima svojega asistenta. Vaje potekajo po razporedu na različnih lokacijah v okviru prostorov fakultete. Večina vaj je v popoldanskem ali popoldanskem času.

Namen vaje je učenje sporazumevanja z zdravim človekom s pomočjo igre vlog in priprava na obisk starostnika v domu starejših občanov. Predhodno se morate na vaje pripraviti, tako da si preberete naslednja poglavja v priročniku »Izbrana poglavja iz sporazumevanje«: Posvet v medicini, Intervju, Motivacijski intervju in Sporazumevanje s starostnikom.

4. Terensko praktično delo

Praktično delo bo potekalo v domovih starejših občanov (DSO) po razporedu, ki ga pripravi tajnica katedre za družinsko medicino. Študenti v dvojicah opravijo obisk v DSO, kjer opravijo pogovor z dvema bolnikoma. En študent je vedno opazovalec, drugi se pogovarja, kasneje se vlogi zamenjata.

Terensko delo poteka na izbranih lokacijah v domovih starejših občanov (DSO Vič z enotama Bokalci ter Kolezija, DEOS z enotami Center starejših Trnovo, Center starejših Črnuče, Center starejših Notranje gorice ter Center starejših Medvode, DSO Trebnje, DSO Moste, DSO Fužine, DSO Bežigrad in DSO Šiška), **po razporedu, ki ga pripravi tajnica Katedre za družinsko medicino in je objavljen v spletni učilnici.**

Točen čas (dan in uro) ter kraj obiska boste izvedeli v spletni učilnici. Prosimo, da se termina držite, saj z odpovedovanjem povzročite težave v organizaciji pouka in razočarate starostnika, ki je pričakoval vaš obisk. V primeru opravičljivega razloga za zamenjavo termina vaj prošnjo za spremembo termina z obrazložitvijo prav tako naslovite na [email:kdrmed@mf.uni-lj.si](mailto:kdrmed@mf.uni-lj.si).

Vaje potekajo praviloma v dopoldanskem času med 9.00 in 12.00 uro, izjemoma v popoldanskem času (za skupine, kjer izvedba dopoldne ne bi bila mogoča) oz. kot bo navedeno v urniku. Študentje se vsaj pet minut pred določeno uro začetka vaj zglasite v DSO, kamor ste razporejeni in poiščete kontaktno medicinsko sestro, ki vas nato pospremi do bolnikov, ki so predhodno privolili, da bodo sodelovali pri pouku.

Na obisk starostnika v DSO se vnaprej pripravite tako, da preberete ustrezno poglavje v priročniku »Izbrana poglavja iz sporazumevanje«: Sporazumevanje s starostnikom in

Intervju ter navodila, ki so podana v prilogi 1 (osnutek protokola za pogovor s starostnikom). Obisk opravite v običajnih oblačilih, s seboj imejte zvezek in pisalo ter evidenčni list, ki ste ga prejeli na prvih vajah (priloga 5).

Medicinska sestra vas bo pospremila k prvemu bolniku. Bolniku se predstavite, povejte, da ste študent medicine oz. dentalne medicine ter mu razložite namen svojega obiska. Nato začnite pogovor po protokolu za pogovor s starostnikom. Pogovor lahko traja največ eno uro. Tudi če v tem času še niste izvedeli vsega potrebnega, morate pogovor zaključiti.

Ko opravite pogovor s prvim bolnikom, se odpravite k drugemu bolniku, tako, da s kolegom zamenjata vlogi. V vlogi opazovalca poizkušajte ostati v ozadju in pustite kolegu, ki vodi pogovor, da to stori brez vaše pomoči. Vloga opazovalca je, da skrbno posluša in šele po zaključku pogovora kolegu pove svoja opažanja in komentarje. V pogovor se aktivno vključite le, če ste pri določenem vprašanju s strani starostnika naprošeni, da poveste svoje mnenje.

Opazovalec po opravljenem opazovanju izpolni obrazec o opazovanju sporazumevanja v domu upokojencev (priloga 6), ki bo v pomoč pri pripravi seminarja.

Ob opazovanju vašega kolega morate biti pozorni na naslednje elemente nebesednega govora:

- Način govora
- Stik s pogledom
- Izraz obraza
- Drža telesa
- Prikimavanje
- Gestikulacije
- Dotikanje
- Medosebna razdalja in razporeditev v prostoru med posvetom
- Empatijo

V pomoč pri opazovanju nebesednega sporazumevanja vam bo obrazec, ki od vas zahteva, da kolegovu nebesedno sporazumevanje čim bolj natančno opredelite. Vaja je namenjena vam in ne bo vplivala na oceno vašega kolega. Pri vsakem vprašanju je možnih več odgovorov. Izpolnjen obrazec o opazovanju sporazumevanja mora biti priloga vašemu seminarju.

Ko končata s pogovorom, se zahvalite bolniku in odgovorni sestri, ki vam bo podpisala prisotnost na terenskih vajah na evidenčni list (priloga 5).

Kontaktne osebe v domovih starejših občanov so:

DSO Vič - enota Bokalce, C. Na Bokalce 51: mag. Marijana Kastelic, dipl. med. sestra (01 47 70 600)

DSO Vič – enota Kolezija, Kopališka 10: Vida Gabrič, dipl. med. sestra (01 47 70 01 00)

DEOS - Center starejših Trnovo – Devinska 1: Damijana Orel, dipl. med. sestra (08 2002 502)

DEOS - Center starejših Črnuče – Ulica Ceneta Štuparja 141, Ljubljana – Črnuče: Anita Virjant, dipl. med. sestra (01 5622 703)

DEOS – Center starejših Notranje gorice – Na gmajni 7, Notranje gorice: Sara Kelnerič, dipl. med. sestra (08 2000404)

DEOS - Center starejših Medvode - Zbiljska cesta 15, Medvode: Polona Rogelj, dipl. med. sestra (01 3625 404)
DSO Fužin – Nove fužine 40: Almina Cecunjanin, dipl. med. sestra (01 587 46 00)
DSO Moste – Ob Sotočju 9: Klavdija Hudobivnik, dipl. med. sestra (01 584 37 00)
DSO Šiška – Kunaverjeva 15: Alenka Milojica, dipl. med. sestra (040 455 674)
DSO Bežigrad – Komanova 1: Ana Vratar, dipl. med. sestra (01 589 67 50)
DSO Trebnje – Stari trg 63, 8210 Trebnje : Hermina Smole, dipl. med. sestra (07 346 2 100)

5. Priprava seminarja

Po obisku v DSO mora vsak študent po navodilih pripraviti seminarsko nalogo. Seminarsko nalogo mora vsebovati vse v navodilih navedene dele in mora biti ustrezno oblikovana (strukturiran tekst) ter naj obsega vsaj tri tipkane strani. Zaključni seminar poteka praviloma vsaj dva tedna po obisku v DSO. Seminarsko nalogo je potrebno **vsaj pet dni pred zagovorom oddati v spletno učilnico v rubriki seminarske naloge pod skupino, ki ji pripadate**. Navodila za pripravo seminarja so v prilogi 2.

6. Opazovanje sporazumevanja v ambulantni

Namen obiska ambulate je opazovanje zdravnika pri delu, ki mu sledi kratek pogovor o vsem, kar je študent v ambulantni opazil, s poudarkom na sporazumevanju med zdravnikom in bolnikom. Študent mentorja opazuje v ambulantni en delovni dan. O točnem terminu se dogovorita mentor in študent sama. Priporočamo, da izberete enega izmed zdravnikov z nazivom mentor, vendar pa se za obisk ambulate lahko dogovorite tudi z zdravnikom splošne/družinske medicine ali pediatrom v vašem domačem kraju.

Izjemoma se lahko za opravljanje vaj dogovorite lahko tudi specialist drugih kliničnih specialnosti ali zdravnik dentalne medicine (če gre za študenta dentalne medicine).

Kontaktne podatke o mentorjih bodo objavljeni v spletni učilnici pri predmetu »Sporazumevanje«.

Na vajo se predhodno pripravite tako, da si preberete ustrezna poglavja o sporazumevanju z posameznimi skupinami bolnikov (Vodenje posveta, Pravila obnašanja pri delu z bolniki, Sporazumevanje z otrokom, Sporazumevanje s starostnikom, Sporazumevanje s kroničnim bolnikom, Sporazumevanje bolnikom v dentalni medicini) v priročniku »Izbrana poglavja iz sporazumevanja« si pripravite 20 obrazcev za opazovanje sporazumevanja v ambulantni (priloga 3), ki jih predhodno pregledate.

Na vaje prinesite belo haljo, obrazec, ki opozarja na prisotnost študenta v ambulantni (priloga 7) ter uro s sekundnim kazalcem ali uro štoparico, da boste lahko ocenili, koliko časa je trajal posvet v ambulantni. Prisotnost v ambulantni vam potrdi mentor s podpisom na evidenčni list (priloga 5).

Ob zaključku vaj vas prosimo, da se v imenu Medicinske fakultete v Ljubljani in Katedre za družinsko medicino zahvalite mentorju, da ste lahko opravili vaje v njegovi ambulantni. Mentorji svoje delo opravljajo prostovoljno in za opravljeno delo ne prejmejo plačila s strani fakultete.

Ko končate z opazovanjem v ambulanti, naredite analizo izpolnjenih obrazcev za opazovanje v ambulanti in odgovorite na zastavljena vprašanja. Pripravite povzetek vaših opazovanj, ki ga naredite po navodilih za povzetek opazovanj v ambulanti (priloga 4). Povzetek naj bo strukturiran tako, da na **prvo stran navedete svoje ime in priimek, ime in priimek mentorja, kjer ste opazovali delo, lokacijo ambulante (točen naslov), elektronski naslov ambulante ali zdravnika osebno ter datum, ko ste ambulanto obiskali**. Na drugo stran napišite povzetek opazovanj v ambulanti po navodilih, podanih v prilogi 4.

Povzetek opazovanj v ambulanti pošljite **vsaj pet dni pred datumom zaključnega seminarja v spletno učilnico** pod razdelek, ki je namenjen vaši skupini (npr. poiščete podnaslov seminarske naloge in najdete svojo skupino, npr. skupino 3).

Datoteko poimenujte tako, da naj se začne z vašim priimkom, nadaljuje z vašim imenom ter skupino, ki ji pripadate in prinosom ambulanta (npr. Novak Janez - 1. skupina - ambulanta).

7. Zaključni seminar z ocenjevanjem praktičnega dela pouka

Namen zaključnega seminarja je poročanje in pregled po protokolu pripravljenega seminarja ter razjasnitev dilem v zvezi izkušnjami bolnika, ki ste ga obiskali v DSO ter ste jih srečali pri opazovanju v ambulanti. Za predstavitev seminarske naloge na zaključnem seminarju ima vsak študent na voljo **5 minut za predstavitev seminarske naloge, 5 minut pa je namenjeno vašim izkušnjam, ki ste jih pridobili med sporazumevanjem s starostniki** ter analizi pogovora, ki ga je s starostnikom opravil kolega. Vodja seminarja vam lahko postavi dodatna vprašanja, s katerimi preveri razumevanje vaših opažanj upoštevajoč teoretične koncepte, ki ste jih spoznali na predavanjih in vajah in so opisani v priložniku »Izbrana poglavja iz sporazumevanja«.

Predstavitev seminarske naloge je videti tako, da na kratko predstavite starostnika (nikakor ne predstavljajte vseh elementov, ki jih zahteva protokol za vodenje pogovora s starostnikom), nato pa kritično analizirajte svoj pogovor s starostnikom. V analizi najprej povejte, kaj menite, da ste v pogovoru dobro izpeljali, kateri trenutki so odločilno prispevali, da je bil pogovor uspešen in zakaj menite, da ste izpolnili svoja pričakovanja in pričakovanja starostnika. Nato povejte, kje ste imeli težave in kako ste jih poizkusili premagati. Predstavite ključne poudarke, ki so pripomogli k uspehu pogovora oziroma povejte, zakaj niste bili zadovoljni in predlagajte, kako bi naredili naslednjič, da bi bil pogovor uspešnejši.

V zadnjem delu predavitve seminarja analizirajte sporazumevanje vašega kolega. Poudarite elemente, ki so pripomogli k uspešnemu sporazumevanju in nato opozorite na težave, ki ste jih zaznali.

Zadnja ura seminarja je namenjena predavitvi vaših opažanj o sporazumevanju v ambulanti. Analiza sporazumevanja, ki ste ga opazovali v ambulanti, bo potekala plenarno pod vodstvom asistenta, ki je vaša poročila o opazovanju ambulante predhodno pregledali in jih ocenili.

Pri oceni seminarske naloge ter zaključnega poročila o ambulanti se ocenjuje ustreznost vsebine in oblika naloge, kakovost predavitve naloge ter vaš odnos do predmeta, kolegov in učiteljev.

8. Ocenjevanje teoretičnega dela pouka – “pisni kolokvij”

Pisno preverjanje znanja »pisni kolokvij« poteka v obliki testa, ki je sestavljen iz vprašanj izbirnega tipa. Zaželeno je, da večina študentov pisni del izpita opravi neposredno po predavanjih.

Pogoj za uspešno opravljen pisni del izpita je 60% zbranih točk na pisnem testu. Na pisni test, ki mu rečemo tudi »**pisni kolokvij**« se študentje prijavijo po elektronski pošti:

student@psih-klinika.si vsaj **14 dni pred** predvidenim terminom kolokvija. Termin kolokvijev bodo objavljeni na spletni strani katedre za družinsko medicino in v spletni učilnici predmeta »Sporazumevanje«

Prvi predviden termin kolokvija, na katerega se običajno prijavi večina študentov, je takoj po zaključku pouka v sredini decembra, ki mu sledita še dva spomladanska in en jesenski termin. Lokacija in točen raspored pisanja kolokvija bo prav tako pravočasno objavljen na spletni strani katedre za družinsko medicino in v spletni učilnici.

Na pisnem kolokviju preverjamo vašo identiteto, tako, da od vas zahtevamo, da nam pokažete osebni dokument s sliko (študentska izkaznica, osebna izkaznica, potni list). Prejem testne pole boste potrdili s svojim podpisom. Podpisali se boste tudi potem, ko boste testno polo oddali.

V času pisanja kolokvija, ki predstavlja pisni del izpita, ni dovoljeno imeti ob sebi knjig, priročnikov ali mobilnih telefonov. Neupoštevanje pravil in prepisovanje se kaznuje s takojšnjim odvzemom testa in negativno oceno (v skladu z 34. in 35. členom pravil Pravilnika o preverjanju znanja in veščin za enovit magistrski študij programa medicina in dentalna medicina). Ob dejstvu, da je prepisovanje nemoralno dejanje, ki ni vredno bodočega zdravnika, se prepisovanje še dodatno sankcionira po pravilih, ki jih sprejme fakulteta.

9. Prijava na izpit in končna ocena pri predmetu »Sporazumevanje«

Študent se mora na izpit iz sporazumevanja, ki ga opravi tako, da pozitivno opravi »pisni kolokvij« ter pridobi pisno oceno na zagovoru seminarja, prijaviti preko **spletne aplikacije e-študent**, po pravilih, ki veljajo na Medicinski fakulteti univerze v Ljubljani.

Končna ocena pri predmetu sporazumevanje je številčna (od 5 do 10) in je sestavljena iz ocene teoretičnega pisnega izpita in praktičnega dela izpita, k obsega pripravo zaključnega poročila o opazovanju v ambulantni s sodelovanjem v plenarni razpravi tako, da vsak del izpita k oceni prispeva 50 % ocene. V primeru vmesne ocene, se ocena zaokroži navzgor.

Vpis ocene je možen potem, ko študent, ki se je pravilno prijavil na izpit, pozitivno opravi pisni ter praktični del izpita.

Študent ima tudi možnost, da se o oceni pri testu oziroma praktičnemu delu izpita pogovori z ocenjevalcem. Za vpogled v pisni test se dogovori z gospo Lili Sinček: lili.sincek@psih-klinika.si; za vpogled v ocenjevanje seminarja pa z gospo Leo Vilman: kdrmed@mf.uni-lj.si

V primeru, da študent ni zadovoljen z oceno pri predmetu, lahko po pravilih fakultete zaprosi za popraviljanje ocene

Obvezna literatura:

1. Petek Šter M (ur.). Izbrana poglavja iz sporazumevanja. Medicinska fakulteta v Ljubljani, 2015. Dosegljivo na: <https://pouk.mf.uni-lj.si/mf/course/view.php?id=64>
2. Petek Šter Marija (urednica). Sporazumevanje, delovni zvezek. 7. dopolnjena in popravljena izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Združenje zdravnikov družinske medicine, 2016.
3. Zalar B et al. Predavanja za predmet sporazumevanje. Dosegljivo na: <https://pouk.mf.uni-lj.si/course/view.php?id=64>

Dodatna literatura:

1. Vodopivec Jamšek V. Posvet. V: Švab I, Rotar Pavlič D. Družinska medicina. Ljubljana: Združenje zdravnikov družinske medicine SZD, 2002: 610-18.
2. Švab I. Težaven bolnik in njegov bolnik. V: Švab I, Rotar Pavlič D. Družinska medicina. Ljubljana: Združenje zdravnikov družinske medicine SZD, 2002: 619-23.
3. Gross Davis B. Tools for Teaching. Role playing and case studies p. 159-65.
4. Lloyd M, Bor R. Communication skills for medicine. London: Churchill Livingstone, Elsevier, 2009.
5. Petek Šter M, Švab I, Tomori M, Zalar B. Sporazumevanje – nov predmet na medicinski fakulteti v Ljubljani. Zdrav Vestn 2011;80: 865-72.
6. Selič P. Nebesedno sporazumevanje za vsakdanjo rabo. Ljubljana, Inštitut za psihofiziološke študije PARES; 2007.
7. Selič P. Družinska medicina na stičišču kultur - učenje veščin sporazumevanja. In: Kersnik J. ed. Družinska medicina na stičišču kultur, (Zbirka PiP). Ljubljana: Združenje zdravnikov družinske medicine SZD, 2004: 13-25.
8. Švab I. ur. Sporazumevanje med zdravnikom in bolnikom. 12. učne delavnice za zdravnike splošne medicine. Ljubljana: Sekcija za splošno medicino SZD, 1995, dostopno na: <http://www.drmedDružinskamb.org/zborniki/new/Sporazumevanje%20med%20zdravnikom%20in%20%20bolnikom.htm>
9. Petek Šter M. Teaching communication at the Medical School in Ljubljana. Acta Medica Academica 2012; 41:38-46.
10. Petek Šter M, Šter B, Petek D, Cedilnik Gorup E. Validation of Slovenian version of Jefferson scale of empathy for students (Validacija slovenske različice Jeffersonove lestvice empatije za študente). Zdravstveno varstvo, 2014;53: 89-100.
11. Gordon S, Hayes L, Scott R. Bedside Manners. Play and Workbook. Cornell University Press, 2013.
12. Brown J, Noble LM, Papageorgiou A, Kidd J (editors). Clinical Communication in Medicine. John Wiley & Sons Ltd. West Sussex, UK, 2016.

Priloge:

PRILOGA 1: Osnutek protokola za pogovor s starostnikom

Pogovor s starostnikom naj poteka po sledečem protokolu:

- **Vzrok prihoda v dom starejših občanov:**
Vprašajte, zakaj je starostnik prišel v DSO (npr. slabo zdravstveno stanje, osamljenost) ter povejte ali je bila njegova odločitev za odhod v dom prostovoljna.
- **Opis tipičnega dneva starostnika v domu starejših občanov (DSO)**
Življenje starostnikov v domu se razlikuje od vašega življenja. Da jih boste lažje razumeli, morate vedeti, kako zgleda njihov vsakdanjik.
- **Telesne težave (lastna prepričanja, zdravnikova pojasnila)**
Bolnika povprašajte po njegovih telesnih težavah, zanima naj vas, v kolikšni meri bolezni, ki jih ima vplivajo na kakovost njegovega življenja ter kako se s zdravstvenimi težavami spopada.
- **Psihične težave**
Povprašajte, če ima starostnik težave s spominom, oziroma je žalosten in osamljen, in kako te težave vplivajo na njegovo življenje
- **Zdravila**
Večina starejših redno jemlje zdravila. Poizkušajte izvedeti, katera zdravila in zakaj jih jemljejo ter prepoznati stališča starejših do jemanja zdravil.
- **Funkcionalno stanje**
V pogovoru in z opazovanjem ugotovite, do kakšne mere je starostnik samostojen v dnevnih aktivnostih (umivanje, oblačenje, uporaba stranišča/inkontinenca hranjenje, gibanje), do kakšne mere je sposoben za samostojno življenje (nakupovanje, vožnja avtomobila oz. uporaba javnega prevoza, uporaba telefona, opravljanje hišnih opravil, ravnanje z denarjem) ter do kolikšne mere je sposoben izpolnjevanja vloge v družbi, skupnosti in družini na ravni (rekreacija, delo).
- **Odnos s svojci, prijatelj in osebjem**
Pridobite podatke o bolnikovi družini in odnosih z družinskimi člani. Ugotovite, do kolikšne mere so vključeni v socialno okolje (v DSO in zunaj DSO – srečanja s svojci in prijatelji, vključenost v razne aktivnosti. Povprašajte po obiskih, ki jih imajo (kdo in kako pogosto jih obiskuje) ter povprašajte, po odnosih z osebjem doma (kaj bi pohvalili, kaj pogošajo)

PRILOGA 2: Navodila za pripravo seminarja

Poročilo o obisku pri starostniku naj ima naslednje dele:

Osnovni podatki o bolniku

V prvem odstavku naj bodo zajeti osnovne podatke o bolniku (spol, starost, izobrazba oz. poklic, lokacija obiska, čas obiska). Nikakor ne navajajte osebnih podatkov o bolniku (polno ime in priimek), ampak uporabite le kratice, npr. M.Š. 83 let stara gospa, po poklicu knjižničarka...

Opis pogovora starostnikom

Opis pogovora, ki ste ga imeli s starostnikom naj sledi protokolu za pogovor z bolnikom in naj ima sledeče podnaslove:

- vzrok prihoda v dom starejših občanov
- opis tipičnega dneva starostnika v domu starejših občanov (DSO)
- telesne težave (lastna prepričanja, zdravnikova pojasnila)
- psihične težave
- zdravila
- funkcionalno stanje
- odnos s svojci

Predstava o prognozi

Predstava o prognozi predstavlja povzetek o telesnem, psihičnem in socialnem stanju, ki ste ga oblikovali na osnovi pogovora z bolnikom in vaših opažanj ter oceno funkcionalnega stanja starostnika. Navedite tudi morebitne občutljive točke, bolnikova pričakovanja in strahove, ki ste jih zaznali v pogovoru.

Predlagajte, kaj bi lahko storili, da bi zadovoljili vsaj nekatere bolnikove potrebe in pričakovanja in bolniku zagotovili najboljšo možno kakovost življenja.

Opazanja pri pogovoru, ki ga je imel s starostnikom vaš kolega/kolegica

V tem delu je vaša naloga predvsem opazovanje besednega in nebesednega sporazumevanja, ki ga je imel vaš kolega z bolnikom, kjer ste bili vi v vlogi opazovalca. Opazujete vedenja udeležencev med posvetom. Opazovati morate tako besedno, kot nebesedno sporazumevanje. V pomoč pri opazovanju sporazumevanja vam bo obrazec »Opazovanje sporazumevanja v domu starejših občanov« (priloga 6), ki ga morate izpolniti in ga priložiti seminarju.

Predstavitev vaših izkušenj in občutij, ki ste jih doživeli ob sporazumevanju s starostnikom

Poizkušajte odgovoriti na naslednja vprašanja:

Česa sem se naučil? Mi je pogovor dal kaj misliti? Kako zadovoljen sem bil s seboj? Koliko sem zadovoljil bolnikova pričakovanja? Kje sem imel težave? Kaj sem pozabil?

PRILOGA 3: Obrazec za opazovanje v ambulantih

1. ZAPOREDNA ŠTEVILKA PREGLEDA _____ DATUM PREGLEDA _____

2. SPOL BOLNIKA ☐ M ☐ Ž

3. LETNICA ROJSTVA _____ .

4. TEŽAVE, KI JIH JE NAVÉDEL BOLNIK:

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

5. KATERI PROBLEM JE BIL PO VAŠEM MNENJU ZA BOLNIKA NAJVEČJI?

- _____

6. KATERI PROBLEM BOLNIKA SE JE ZDEL NAJPOMEMBNEJŠI ZDRAVNIKU?

- _____

7. ČAS POSVETA V AMBULANTI: _____ minut.

8. Kaj bi v posvetu še posebej pohvalili?

9. Ali se je zgodilo kaj takega, kar vas je motilo?

PRILOGA 4: Povzetek opazovanja v ambulanti

Ko končate z opazovanjem v ambulanti, naredite analizo izpolnjenih obrazcev za opazovanje v ambulanti in odgovorite na zastavljena vprašanja. Povzetek naj bo strukturiran tako, da na prvo stran navedete svoje ime in priimek, ime in priimek mentorja, točen naslov ambulante in elektronski naslov ambulante ali mentorja osebno ter datum, ko ste ambulanto obiskali. Na drugo stran napišite povzetek opazovanj v ambulanti in odgovorite na naslednja vprašanja:

1. Opišite populacijo obiskovalcev ambulante po spolu in starosti.
2. Predstavite težave, s težavami se ljudje obračajo na zdravnika.
3. Preverite, ali je problem, ki se zdi bolniku najpomembnejši, najpomembnejši tudi za zdravnika?
4. Koliko časa traja obisk in kako je obisk v ambulanti strukturiran.
5. Kolikšen del časa je namenjen pogovoru med bolnikom in zdravnikom?
6. Kakšna je prosvetljenost bolnikov in do kakšne mere si bolniki pred obiskom zdravnika pomagajo sami?
7. Kaj bi posebej pohvalili in vas je motilo?
8. Česa ste se naučili?

PRILOGA 5: Evidenčni list

**EVIDENČNI LIST PRISOTNOSTI PRI VAJAH IN SEMINARJIH -
SPORAZUMEVANJE**

Ime in priimek študenta: _____

Skupina _____

Smer študija: medicina dentalna medicina

Študijsko leto: 2017/18

Aktivnost	Datum	Podpis vodje vaj/seminarja/mentorja
Uvodne vaje iz sporazumevanja		
Terenske vaje (dom upokojencev)		
Opazovanju v ambulantni		
Poročilo o opazovanju v ambulantni		
Seminarska naloga		
Zaključni seminar s predstavitvijo seminarske naloge		

PRILOGA 6: Opazovanje sporazumevanja v domu starejših občanov

Označite tiste odgovore, ki najboljše ponazarjajo sporazumevanje vašega kolega s starostnikom.

Način govora (zlasti: ton, barva glasu) – kolega (ica) govori (možnih več odgovorov):

- ☐ mehko, žametno
- ☐ ostro, sekajoče
- ☐ piskajoče
- ☐ hitro
- ☐ počasi
- ☐ s primerno hitrostjo
- ☐ tekoče
- ☐ zatikajoče

Stik s pogledom (možnih več odgovorov):

- ☐ stika s pogledom ne vzpostavi
- ☐ stik s pogledom vzpostavi le redko in za kratek čas
- ☐ večino časa vzpostavlja stik s pogledom oz. gleda bolnika v obraz
- ☐ vzpostavlja kratke (bežne) stike s pogledom, krajše od treh sekund
- ☐ vzpostavlja daljše stike s pogledom, dolge 3-7 sekund
- ☐ vzpostavlja dolge stike s pogledom, ki trajajo nad 7 sekund

Izraz obraza (možnih več opazanj)

- ☐ brezizrazen (ne izraža čustev, se ne spreminja, kot maska)
- ☐ pretežno nasmejan
- ☐ ves čas nasmejan
- ☐ pretežno namrgoden
- ☐ ves čas namrgoden
- ☐ izraža zanimanje (dvigne obrvi, pokima)
- ☐ tesno stisnjena ali napeta usta

Telesna drža (možnih več opazanj):

- ☐ proti starostniku nagnjen ves čas
- ☐ proti starostniku nagnjen več kot pol časa
- ☐ stran od starostnika nagnjen ves čas
- ☐ spreminja nagib telesa (proti-stran od starostnika)

Prikimavanje

- ☐ pogosto prikimava med bolnikovim govorjenjem
- ☐ občasno pokima med bolnikovim govorjenjem
- ☐ zelo redko pokima med bolnikovim govorjenjem
- ☐ nikoli ne pokima

Gestikulacija (možnih več odgovorov)

- ☐ pogoste kretnje rok kot ponazorilo
- ☐ občasne kretnje rok kot ponazorilo
- ☐ z rokami ne ponazarja
- ☐ z rokami izraža nemir, nestrpnost (bobna s prsti, igra se s svinčnikom/drugim predmetom)
- ☐ z rokami izraža zadrego, nelagodje (sega z roko k obrazu, se praska, si popravlja lase)

Dotikanje (možnih več odgovorov):

- ☐ z bolnikom se rokuje
- ☐ z bolnikom se ne rokuje
- ☐ bolnika se ne dotakne
- ☐ bolnika se občasno dotakne med pogovorom
- ☐ bolnika se dotakne za spodbudo (potreplja po ramenu, hrbtu ipd.)

Medosebna razdalja in razporeditev v prostoru med posvetom – ne med morebitnim pregledom (možnih je več odgovorov):

- ☐ med kolegom (ico) in bolnikom je več kot 0.5 metra razdalje
- ☐ med kolegom (ico) in bolnikom je okoli 1 meter razdalje
- ☐ med kolegom (ico) in bolnikom je več kot 1.5 metra razdalje
- ☐ med kolegom (ico) in bolnikom je pregrada (npr. miza)
- ☐ kolega (ica) in bolnik(ca) si sedita nasproti
- ☐ kolega (ica) in bolnik(ca) sedita pod kotom 90°

Empatija

- 1 kolega (ica) ne deluje empatično
- 2 kolega (ica) deluje rahlo empatično, pretežno pa ne
- 3 kolega (ica) deluje pretežno empatično
- 4 kolega (ica) deluje vseskozi empatično

Druga opažanja, ugotovitve (dodajte):

PRILOGA 7: Prisotnost študenta v ambulanti

UNIVERZA V LJUBLJANI
MEDICINSKA FAKULTETA
Katedra za družinsko medicino
Poljanski nasip 58
1000 Ljubljana
Tel.: 01 438 69 15
e-mail: kdrmed@mf.uni-lj.si

Prof.dr. Igor Švab, dr.med.
Predstojnik

SPOŠTOVANI!

DANES JE PRI VAŠEM ZDRAVNIKU V SKLOPU VAJ PRI PREDMETU SPORAZUMEVANJE, KI POTEKA V PRVEM LETNIKU ŠTUDIJA NA MEDICINSKI FAKULTETI V LJUBLJANI

ŠTUDENT(KA)

_____.

NALOGA ŠTUDENTA JE, DA OPAZUJE SPORAZUMEVANJE MED BOLNIKOM IN ZDRAVNIKOM.

VEŽEJO GA(JO) ENAKE ETIČNE DOLŽNOSTI KOT ZDRAVNIKA IN OSTALE ZAPOSLENE.

ČE NE ŽELITE, DA BI BIL(A) PRISOTEN(A) PRI VAŠEM POSVETU Z ZDRAVNIKOM, TO POVEJTE MEDICINSKI SESTRI ALI ZDRAVNIKU.

ZAHVALJUJEMO SE VAM ZA RAZUMEVANJE!

DATUM: _____

MENTOR: _____

M.P.